

Блудова Юлія Олександрівна,
викладач кафедри педагогіки та психології
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: художньо-естетичний смак, духовний розвиток особистості, естетичне виховання школярів, формування художньо-естетичного смаку молодших школярів

Keywords: artistic and aesthetic taste and spiritual development of the individual, aesthetic education students, formation of artistic and aesthetic taste of younger pupils

Ми живемо в суперечливому світі економічної та соціальної нестійкості, в якому людині складно здійснити вибір ідеалів. Тому особливого значення набуває наявність в середовищі, що оточує дитину молодшого шкільного віку, істинних естетичних ідеалів, які задають напрямок формуванню художньо-естетичного смаку і визначають здатність чинити опір антиеталонам. Наявність розвиненого смаку може виступити в якості «протиотрути» впливу псевдокультури і стати орієнтиром у виробленні ставлення до навколишнього світу і мистецтва, підставою вдосконалення духовної культури особистості.

Важко розвивати естетичні ідеали, художньо-естетичний смак, коли особистість вже сформована. Шкільний вік – найважливіший етап розвитку і

виховання особистості. Це період залучення дитини до пізнання навколишнього світу, період його початкової соціалізації.

Мета статті – проаналізувати психолого-педагогічні особливості формування художньо-естетичного смаку молодших школярів

Молодший шкільний вік охоплює період життя від 6-7 до 10-11 років. На цьому віковому етапі провідною діяльністю стає навчання, основою якого є пізнавальний інтерес і нова соціальна позиція [4].

Саме в цьому віці активізується самостійність мислення, розвивається пізнавальний інтерес дітей і допитливість. Найефективніший вплив на художньо-естетичний розвиток особистості починається саме з раннього дитинства. Дослідники Н. Миропольська, С. Ничкало відзначають, що «початкові класи – сензитивний період у школі для виховання дитини, культури її поведінки, розвитку чуття краси. Саме в цей час інтенсивно формується сенсорна сфера особистості дитини, збагачується її чуттєвий досвід» [2, 15]. В цьому віці здійснюється найбільш інтенсивне формування ставлень до світу, які поступово перетворюються в якості особистості.

В психолого-педагогічній літературі молодший шкільний вік розглядається як визначальний у формуванні особистості. Від того, яка основа буде закладена в цьому віці, залежить подальший розвиток дитини.

Б. Ліхачов пише: «Період дошкільного та молодшого шкільного дитинства є чи не найбільш вирішальним з точки зору естетичного виховання та формування морально-естетичного ставлення до життя». Автор підкреслює, що саме в цьому віці здійснюється найбільш інтенсивне формування ставлення до світу, яке поступово перетворюється на властивості особистості. [1, 50].

Досліджуючи сутнісні морально-естетичні якості особистості В. Сухомлинський зазначає, що вони формуються в ранньому періоді дитинства і зберігаються в більш чи менш незмінному вигляді на все життя. «Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до

майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, – від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк. У дошкільному та молодшому шкільному віці формується характер, мислення, мова людини» [5, 15].

Здійснюючи естетичне виховання, необхідно знати і враховувати вікові особливості розвитку пізнавальної сфери молодших школярів.

Молодший школяр характеризується підвищеною сприйнятливістю зовнішніх впливів, вірою в істинність всього, чого його навчають, що кажуть дорослі, які для нього – взірець для наслідування, приклад того, що і як слід робити.

У дитини з'являється новий домінуючий вид діяльності – навчання. Головною людиною для дитини стає вчитель. Через нього діти пізнають світ, норми суспільної поведінки. Погляди вчителя, його смаки, уподобання стають їх власними. Н. Миропольська стверджує, що вчитель має бути не просто об'єктом для наслідування, а «розкриватися найважливішими рисами своєї особистості, показувати шляхи свого духовного зростання» [2, 16]. З педагогічного досвіду А.С. Макаренка відомо, що суспільно вагома мета, перспектива руху до неї, яка поставлена невміло, залишає дітей байдужими. І навпаки, яскравий приклад послідовної та впевненої роботи самого педагога, його щира зацікавленість та ентузіазм спонукають дітей до справи.

Ще одна особливість художньо-естетичного виховання в молодшому шкільному віці пов'язана зі змінами, що відбуваються в сфері пізнавальних процесів школяра.

Наприклад, формування художньо-естетичних ідеалів у дітей, як частини їх світогляду, складний і довготривалий процес. Це відзначають багато педагогів та психологів. Особливо акцентує на цьому увагу В. Сухомлинський: «Емоційне й естетичне виховання починається з розвитку культури відчуттів і сприймань. Як для виховання трудової майстерності

необхідні тривалі вправи руки, що розвивають розум, інтелектуальні здібності, так виховання духовної, моральної, емоційної, естетичної культури потребує тривалих вправ органів чуттів, насамперед зору й слуху... Чим тонші відчуття й сприймання, чим більше бачить і чує людина в навколишньому світі відтінків, тонів і напівтонів, тим глибше виражається особиста емоційна оцінка фактів, предметів, явищ, подій, тим ширший емоційний діапазон, який характеризує духовну культуру людини» [5].

Для дошкільного і молодшого шкільного віку провідною формою знайомства з художньо-естетичним ідеалом є дитяча література, мультиплікаційні фільми, кіно, ляльковий театр, музика, танці.

Книжкові, мультиплікаційні чи герої кіно є носіями добра або зла, милосердя або жорстокості, справедливості або брехні. В міру свого розуміння маленька дитина стає на бік добра, симпатизує героям, що борються за справедливість проти зла. Художньо-естетичне виховання починається з багатого емоційного підтексту відносин між членами колективу; чуйності, сердечності, задушевності. У гармонійному поєднанні краси, що оточує людину, і краси самої людини провідна роль належить красі людських взаємовідносин.

Важливо, відзначає В. Сухомлинський, щоб перші ідеальні уявлення дитини не залишались на рівні лише вербально-образного вираження. Потрібно постійно, всіма засобами спонукати дітей до того, щоб вони в своїй поведінці та діяльності привчалися наслідувати улюблених героїв, реально проявляли доброту, справедливість, здатність зображати, виражати ідеал в своїй творчості: віршах, співах, малюнках [5].

З молодшого шкільного віку відбуваються зміни і в мотиваційній сфері. Мотиви ставлення дітей до мистецтва, краси дійсності усвідомлюються та диференціюються. На думку дослідниці О. Рудницької, один з мотивів проявлення потреби є привабливість і значимість об'єкта. Естетичні потреби людини проявляються перш за все через художні інтереси і потреби, потреби у спілкуванні з різними видами мистецтва, у художній творчості. [3, 95].

Естетичні явища дійсності та мистецтва, які людина глибоко сприйняла, здатні викликати багатий емоційний відгук. Емоційний відгук, на думку Д. Б. Лихачова, є основою естетичного почуття. Залежно від змісту, естетичні явища можуть викликати у людини почуття духовної насолоди або відрази, страх або сміх тощо.

Висновок. Молодший шкільний вік називають вершиною дитинства. Дитина починає втрачати дитячу безпосередність в поведінці, у неї з'являється інша логіка мислення. Навчання для неї – провідна діяльність. У школі учень набуває не тільки нових знань та вмінь, а й певний соціальний статус. Змінюються інтереси, цінності дитини. Це період позитивних змін і перетворень. Тому так важливий рівень досягнень, що здійснить кожна дитина на даному віковому етапі. Якщо в цьому віці дитина не відчує радості пізнання, якщо не засвоїть вміння вчитися, не навчиться дружити, чи не знайде упевненість в собі, своїх здібностях і можливостях, зробити це надалі буде значно важче і вимагатиме незмірно більш високих душевних і фізичних затрат.

Література:

1. Лихачов Б.Т. Національна ідея і зміст цивільного виховання / Б.Т. Лихачов // Педагогіка. – 2007. – №9. – С. 50.
2. Миропольська Н., Ничкало С., Рагнозіна В. та інші. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання: Навчальний посібник. – Тернопіль: Богдан, 2006.– 240 с., с. 15
3. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Богдан, 2005. – 360 с., с.281
4. Савчин М.В. Вікова психологія : навч. посіб. – 2-ге вид., стереотип. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К.: Академвидав, 2009. – 360с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.3. – 670 с., с. 544